

POVIJESNI RAZVOJ MLINOVA ZA MASLINE

Najstariji način dobivanja maslinova ulja bilo je gaženje ili drobljenje maslina nogama te zalijevanje vrućom vodom, drobljenje maslina u velikim kamenim motarima uz pomoć raznih batova ili tučaka i njegovim zagrijavanjem. Proizvodnja većih količina ulja zahtijevala je razvoj prvih mlinova za masline. Bile su to jednostavne naprave sastavljene od kamene ploče - baze i okruglog kamena (cilindričnog ili valjkastog) kojim su se tiještile masline, da bi se dobiveno tijesto odnijelo u preše. Pojava rotacijskog mlina, poznatog kao *trapetum* (grč. *trepo* - okrenuti) u doba helenizma u Grčkoj, znatno je unaprijedila mljevenje maslina. Ovakav mlin bio je sastavljen od dva mlinska konkavna kamena pričvršćena na središnju horizontalnu gredu (*cupa*) ukotvljenu na željezni stožer (*columella*) na kamenoj bazi (*miliarium*) u središtu posude s mlinskim kamenima - *motaru*. Sljedeći iskorak u proizvodnji maslinova ulja bila je pojava novog rotacijskog rimskog mlina - *molea olearia* koji su činila jedan ili dva cilindrična mlinska kamena s uporištem u vertikalnoj drvenoj gredi ili željeznom stupu, smještena unutar plitkog okruglog kamenog bazena koji su okretali ljudi. Podvrsta koja se razvila iz tog tipa mlina bio je i mlin sa stožastim mlinskim kamenjem. Na području Pirinejskog poluotoka i u Africi koristio se i mlin s koncentričnim kamenom ili horizontalnim prstenom koji se vrtio središnjeg debljeg nazubljenog kamenog valjka ili stuba smještenog u središtu plitkog okruglog bazena. Već od 10. st. pojavljuju se i mlinovi za masline pokretani na vodu, gdje se okretanjem kola s lopaticama ili *perajama*, izravno ispod mlina ili preko velikog drvenog kola sa zupčanicama na vrhu osovine u mlinici, pokreću mlinski kameni. Hrvatski izumitelj Faust Vrančić iz Šibenika u svom djelu *Machinae novae* objavljenom u Veneciji 1616. predstavio je inovaciju na primjeru mlina za ulje - *mola olearia*. Kameno kolo, smješteno u duguljastom koritu, kretalo se ravno, a pokretalo se snagom samo jednog čovjeka koji je, okrećući veliki drveni kotač preko konopa i kolotura, prenosio silu na manji drveni kotač pričvršćen za kameno kolo. Iako vrsna inovacija, izum nije zaživio u široj upotrebi. Kao pokretačka snaga tipičnog rimskog rotacijskog mlina, koji je bio široko zastupljen tijekom srednjeg vijeka, ali i kasnije, krajem 19. i u 20. st. počinju se koristiti tegleće životinje, u prvom redu konj i mazga, a pojedini drveni elementi zamjenjuju se onima od željeza ili mjedi (osovina, vijci, zatege i sl.). S pojavom prve industrijske revolucije, krajem 18. do sredine 19. st., pojavljuju se mlinice na parni pogon, a zatim u 20. st. i one na dizelski pogon.